

Pedagogika I

Zimní semestr

Akademický rok 2014/15

Učitel a jeho pedagogická činnost:

Vyučovací hodina, příprava učitele na vyučovací hodinu.

Legislativní zakotvení profese učitele, požadavky na kvalifikaci, přípravné a další vzdělávání.

Obsah:

- Vyučovací hodina
- Příprava učitele na vyučovací hodinu
- Legislativní normy vymezující práva a povinnosti učitelů
- Pedagogický pracovník, odborná kvalifikace
- Pracovní doba a rozsah přímé vyučovací činnosti
- Další vzdělávání pedagogických pracovníků
- Hodnocení a sebehodnocení učitele
- Několik údajů o učitelích v mezinárodním srovnání

Otázky:

1. Je nutné udělat před vyučovací hodinou přípravu?
2. Měla by příprava být písemná, nebo stačí příprava „v hlavě“?

- Ad 1:

„Neplánovat znamená plánovaný neúspěch.“ (*Geoffrey Petty: Moderní vyučování*)

Co by učitel měl udělat při přípravě na vyučovací hodinu:

- Rozmyslet si rámcově:

Proč – co – jak – v jakých podmínkách, tj. cíl vyučovací hodiny – její obsah – vhodné metody a prostředky – jaká třída aj. podmínky

- Provést didaktickou analýzu učiva (především výběr učiva a jeho strukturování s ohledem na cíl a na žáky)
- Vypracovat plán vyučovací hodiny

Ad 2:

Měl by plán vyučovací hodiny (tj. to, o čem se obvykle mluví jako o přípravě učitele na vyučovací hodinu) být písemný, nebo stačí plán „v hlavě“?

Každý učitel si sice musí odpovědět sám (pokud odpověď není obsahem interní směrnice školy), ale doporučení zní: **písemná příprava pokud možno ano**, zkušenému učiteli obvykle stačí stručná se zachycením základních bodů a časového plánu.

Při pedagogické praxi a jako začínající učitel: **písemná příprava silně doporučena.**

Vyučovací hodina

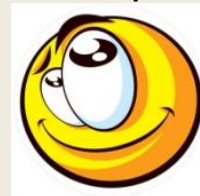
- Měla by být naplánovaná tak, aby dosáhla zamýšlených cílů.
- Žáci by měli chápat její smysl a akceptovat její cíle.
- Měla by udržet zájem a aktivní zapojení žáků.
- Měla by být logicky strukturovaná.

Zda a jak žáky seznámit s cílem vyučovací hodiny

- Určitě ano; žáci musí mít příležitost chápat smysl výuky a její směřování k cíli.
- Znalost cíle je pro žáka účinnou motivací.
- Alespoň přímo sdělit cíle na počátku vyučovací hodiny.
- Lépe: Exponovat cíl na základě řešení problému, myšlenkového nebo reálného pokusu, praktické situace apod.

Motivace: Jak udržet zájem a aktivitu žáků v průběhu vyučovací hodiny

- Žáci by měli znát cíl vyučovací hodiny, rozumět mu a považovat ho za smysluplný;
- vnímat cíl v návaznosti na dřívější výuku,
- rozumět zpracovávanému obsahu a vnímat ho jako smysluplný (souvislost se zkušenostmi, reálným životem...),
- vnímat své aktivity jako reálné, ne umělé (jen pro účely školy),
- zapojovat svůj zájem, fantazii, hravost, soutěživost, zvědavost,
- vykonávat v průběhu vyučovací hodiny různorodé aktivity (střídání metod a forem).
- Názornost!
- Diferenciace: činnost žáků přizpůsobená jejich možnostem (např. je připravena další náročná aktivita pro žáky, kteří jsou hotovi dříve).
- Každý žák by měl zažít pozitivní hodnocení.
- Vyučovací hodina by měla udržovat pozornost žáků už svým spádem: paralela - vyučovací hodina jako drama, učitel jako herec v roli učitele.

Struktura vyučovací hodiny: v průměru k dramatu

- **expozice** - uvedení do děje (vytváří nezbytné předpoklady k porozumění ději)
- **kolize** - zařazení dramatického prvku (rozpor nebo konflikt), který vyvolává dramatické napětí a potřebu jej vyřešit
- **krize** - vyvrcholení dramatu
- **peripetie** - obrat a možnosti řešení
- **katastrofa** - rozuzlení a očista (katarze)

Struktura vyučovací hodiny: vážně

Vyučovací hodina by měla mít alespoň zřetelný:

- Počátek,
- prostředek a
- konec,

a to nezávisle na **typu vyučovací hodiny**, tj. na tom, co je její hlavní náplní (jaké didaktické funkce plní).

Typy vyučovacích hodin

podle jejich účelu, tj. didaktických funkcí:

- **příprava** na osvojování nových vědomostí a vytváření dovedností
- **osvojování nových** vědomostí a dovedností
- **opakování** vědomostí a dovedností
- **použití** vědomostí a dovedností
- **ověřování a hodnocení** osvojených vědomostí a dovedností

Většina vyučovacích hodin má smíšený účel, plní několik didaktických funkcí

Struktura nejobvyklejší vyučovací hodiny (smíšené):

- **Úvod** (zahájení, organizační záležitosti – zápis do třídní knihy,...)
- **Evaluace** (ověřování a hodnocení osvojených vědomostí a dovedností žáků, zkoušení – ústně, písemně, na praktických úlohách,...; tato část vyučovací hodiny může být vynechána, na rozdíl od ostatních)
- **Motivace** (sdělení tématu, cíle vyučovací hodiny; evokace souvisejících osvojených vědomostí a dovedností z dřívější výuky, aktualizace tématu na základě zkušeností žáků „ze života“; prezentace motivační problémové situace, motivační experiment...)
- **Expozice** (prezentace nových poznatků – výklad učitele, vlastní objevování žáků – např. metoda Heuréka, rozhovor se žáky – otázky a odpovědi, řešení problému, projekt, ... - důraz na aktivitu žáka!)
- **Fixace** (shrnutí nových poznatků, opakování, zápis,...)
- **Aplikace** (řešení úloh, konstrukce, zadání domácí úlohy ...)
- **Diagnostika** (ověřování , zda žáci porozuměli a osvojili si cílové dovednosti a vědomosti – např. formou otázek učitele a odpovědí žáků)
- **Závěr** (zřetelné ukončení vyučovací hodiny; hodina by neměla končit tak, že uprostřed některé z předchozích částí zazvoní, žáci přestanou vnímat učitele, balí své věci, hlučí...)

Příprava učitele na vyučovací hodinu

Osnova písemné přípravy:

- A. Téma
- B. Cíle (kognitivní, hodnotové, psychomotorické)
- C. Plán ověřování osvojených vědomostí a dovedností potřebných pro nové učivo
- D. Učivo
- E. Organizace a metody výuky; experiment?
- F. Pomůcky
- G. Podklady pro závěrečné části hodiny (shrnutí, opakování, procvičování) a pro pokročilé procvičování
- H. Struktura hodiny s časovým plánem

A. Téma vyučovací hodiny

- Téma samo o sobě není cílem; je to obsah, jehož prostřednictvím má být cíle dosaženo.
- Při volbě tématu je třeba vycházet z tematického plánu vyučovacího předmětu na pololetí (školní rok) a brát přitom v úvahu, že ne všechna období školního roku jsou stejně produktivní (např. období maturit příliš produktivní pro výuku není) a pravidelně také několik vyučovacích hodin odpadne.

B. Cíle vyučovací hodiny

- Zahrnout cíle kognitivní (zvážit stupeň náročnosti), hodnotové, psychomotorické.
- Vycházet ze závazných dokumentů – rámcový vzdělávací program (RVP - klíčové kompetence, očekávané výstupy; standardy; požadavky ke společné části maturitní zkoušky), školní vzdělávací program (ŠVP; požadavky ke školní části maturity; vlastní důrazy na cíle).
- Cíle konkretizovat na úroveň učebních požadavků.
- Cíle formulovat činnostně (aktivní sloveso).
- Cíle formulovat tak, aby bylo možné ověřovat, zda a do jaké míry jich žáci dosáhli.

C. Plán ověřování osvojených vědomostí a dovedností

- Připravit si otázky a úlohy; nevymýšlet si je nebo nehledat je až na místě.
- Otázky kladené učitelem a zadávané úlohy by měly být adekvátní co do obsahu i obtížnosti.
- Otázky kladené učitelem by měly být správné i po formální stránce. (*A na měřáku se mi objeví co?*)
- Písemná zkouška by měla mít dobrou rozlišovací schopnost.
- Pokud budu individuálně zkoušet, rozmyslet si předem, koho vyvolám.
- Pokud budu individuálně zkoušet, připravit si efektivní zaměstnání pro zbytek třídy.

D. Učivo

- Učivo = věcný obsah výuky (syn.: učební látka)
- Učivo vzniká didaktickou transformací poznání dané oblasti či oboru (vědecké poznání a umělecké poznání, systém idejí a hodnot, sociální zkušenost a vzorce chování, kulturní tradice společnosti,...)
- Učitel při přípravě učiva vychází z učebnic, metodických materiálů, odborných publikací, internetových obsahů (kritický přístup!) apod.

E. Organizace a metody výuky

Při přípravě volí učitel metodu a organizační formu výuky, která je adekvátní cíli, učební látce a didaktickému účelu vyučovací hodiny (úseku vyučovací hodiny).

- Organizace (organizační forma) výuky – frontální (hromadná) výuka, skupinová (kooperativní), individualizovaná, diferencovaná, týmová, vzájemná...
- Metody výuky – vyprávění, výklad (vysvětlování), práce s textem, rozhovor, názorně demonstrační metody (práce s obrazem, demonstrace, pozorování), dovednostně praktické metody, aktivizující metody (heuristické, situační a inscenační metody- výuka dramatem, hraní rolí; didaktické hry; brainstorming ...), projektová výuka, výuka podporovaná počítačem, e-learning; ...)

F. Pomůcky

- Reálné předměty, obrazy, filmy aj. názorné pomůcky, přístroje a jejich sestavy pro experiment, didaktická technika, elektronická zařízení, digitální učební materiály...
- Nutno předem připravit a vyzkoušet.
- Připravit i náhradní „spotřební“ pomůcky – např. ty, které se během experimentu mohou opotřebovat nebo pokazit (špejle, balonky aj.).

G. Podklady pro závěrečné části hodiny a pro pokročilé procvičování

- **Otázky a úlohy**, jejichž prostřednictvím zjistíme, nakolik žáci učivu porozuměli.
- **Příklady použití, reálné problémy**, problémy a situace propojující nové učivo s dřívějším, případně s učivem jiných předmětů.
- **Úlohy navíc**, aby byly po ruce pro případný přebytečný čas.
- **Obtížnější úlohy** pro výkonnější žáky.
- **Domácí úkol.**

H. Struktura vyučovací hodiny s časovým plánem

Téma: ...		Třída: ...		Datum:
Cíle: ...				
Čas	Činnost	Metoda	Úlohy, pomůcky	Poznámka
8.00 – 8.05	Kontrola přítomnosti, zápis do třídní knihy			
8.05 – 8.10	Cíl hodiny, motivační situace			
8.10 – 8.15	Oživení potřebných znalostí			

Atd.; pro rychlou orientaci v přípravě při výuce nezaznamenávat plánovaný čas intervalem, ale časovými body

Obecná doporučení pro přípravu na vyučovací hodinu

- **Před vyučovací hodinou si udělat písemnou přípravu.** Písemná příprava je pro nás oporou v průběhu výuky; její podstatný účel je ale i v tom, že nás systematicky vede **před** výukou, při plánování vyučovací hodiny.
- **Psát ji stručně, v heslech, ale tak, abychom s odstupem dešifrovali její obsah.** Písemnou přípravu můžeme využít i při vyučování v paralelních třídách, případně v dalším školním roce. Vždy však je nutno přípravu znovu projít a promyslet a vzít v úvahu odlišné podmínky.
- **Graficky přípravu rozvrhnout a zvýraznit důležitá místa,** abychom se v přípravě „mrknutím oka“ mohli v průběhu výuky zachytit, budeme-li to potřebovat.
- **Nechat si v přípravě místo na poznámky.** Je velmi užitečné si v průběhu vyučovací hodiny, a pak hlavně při sebereflexi po jejím skončení, zaznamenat poznatky ke zlepšení.
- **Přípravu pořídit ve formě, která umožní její pružné úpravy** – nejlépe počítačový soubor, případně volný list (listy), který je možné vložit do kroužkových desek a podle potřeby vyjmout a nahradit jiným listem.

Vlastní vyhodnocení (sebereflexe) po skončení vyučovací hodiny

- **Byly splněny cíle vyučovací hodiny?** Pokud ne, vrátím se k tématu příští hodinu?
- **Byl časový plán adekvátní?** Nestihl/a jsem některé naplánované části? Byl na některé části naplánován nereálně krátký čas? Nebo byl čas vyučovací hodiny neefektivně využit, bylo nutné výuku „natahovat“?
- **Byla dobře zvolena organizační forma a metoda pro prezentaci nového učiva?** Byl zařazený experiment (model, prezentace, videofilm,...) didakticky účelný? Správně provedený? Nebyla by příště efektivnější jiná forma a metoda? Jaká?
- **Zvládl/a jsem dobře jednotlivé situace ve vyučovací hodině** (naplánované i nenaplánované, komunikaci se žáky apod.)?
- **Byly připravené úlohy a otázky adekvátní?** Nebo byly příliš snadné/obtížné? Málo rozmanité? Bylo jich dost, nebo příště jich musím připravit více?
- **Byly připravené pomůcky účelné?** Využil/a jsem je? Co mi chybělo? Co příště vynechám?
- **Co jiného jsem udělal/a dobře?**
- **Co jiného jsem udělal/a špatně a jak bych to udělal/a příště?** Co jsem vůbec neměl/a dělat, čeho jsem se měla/a vyvarovat?
- **Co ve vyučovací hodině chybělo** a co bych příště měl/a zařadit?

Příklad:

Plán vyučovací hodiny

http://eamos.pf.jcu.cz/amos/kat_inf/externi/kat_inf_0548/8_priprava_na_hodinu.pdf

Jiří Vaníček, 2004

Téma hodiny:

Tabulkový procesor - relativní a absolutní adresy

Cíle hodiny:

- objevit rozdíl v relativní a absolutní adresaci buněk
- zvládnout názvy buněk a oblastí
- zadávat vzorce pomocí názvů buněk
- uplatnit v některé úloze

Pomůcky: státy.xls (tabulka rozlohy a počtu obyvatel vybraných států světa), hotovo.xls (se vzorci)

Vstupní znalosti: kopírování vzorců roztahováním

Čas do:	Část hodiny	Co dělají žáci	Co dělá učitel	Pomůcky, pozn.
10 min	Opakování - hustota obyvatelstva (roztahování vzorců)	Řeší úlohu individuálně	kontrola indiv.	úloha o hustotě obyvatel (soubor státy.xls)
20 min	Úvodní motivace, úloha 2 - Kolik obyvatel jednoho státu je na jednoho Čecha.	Řeší úlohu individuálně i ve skupinách	obchází počítače motivace	kolik je ve světě Číňanů na 1 Čecha?
30 min	Nová látka - absolutní a relativní adresy, vysvětlení pojmu, pojmenování oblastí	sledují, poté pracují a vyřeší úlohu sami	Projekce, ukáže řešení, poté obchází žáky	soubor hotovo.xls
40 min	Upevnění poznatku, úloha 3 - Kolik % rozlohy 1 státu má druhý stát	Řeší úlohu individuálně	kontrola intenzivní individuální	motivace - kolik procent rozlohy ČR má Rakousko?
45 min	Závěr, znovuvysvětlení rozdílu mezi adresami	reagují na učitele Pavla Zieleniecová, MFF UK	zopakování slovní (s projekcí)	

zdrojový soubor státy.xls na počátku hodiny (soubor hotovo.xls obsahuje i vyplněné sloupce úloh)

B	C	D	E	F	G
stát	rozloha [km2]	počet obyvatel	hustota	úloha 2	úloha 3
Argentina	2 766 889	33 487 000			
Austrálie	7 713 364	17 843 000			
Česká republika	78 864	10 300 000			
Čína	9 560 980	1 205 181 000			
Dánsko	43 077	5 181 000			
Guinea-Bissau	36 125	1 028 000			
Kanada	9 976 139	27 755 000			
Katar	11 000	466 000			
Kuba	110 861	10 907 000			
Německo	356 732	80 980 000			
Nepál	140 797	21 089 000			
Nigérie	923 768	119 328 000			
Rovníková Guinea	28 051	379 000			
Somálsko	637 657	9 517 000			
Turecko	779 452	59 577 000			
USA	9 809 431	257 840 000			

Legislativní normy vymezující práva a povinnosti učitelů

- Zákon č. 563/2004 Sb.,
o pedagogických pracovnících
a o změně některých zákonů
- Nařízení vlády k zákonu o pedagogických pracovnících
- Vyhlášky k zákonu o pedagogických pracovnících
- Zákoník práce

Pedagogický pracovník

- vykonává přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost (přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě školského zákona:
 - a) **učitel,**
 - b) pedagog v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,
 - c) vychovatel,
 - d) speciální pedagog,
 - e) psycholog,
 - f) pedagog volného času,
 - g) asistent pedagoga,
 - h) trenér,
 - i) metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně,
 - j) vedoucí pedagogický pracovník.

Předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků

Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo:

- a) je plně způsobilý k právním úkonům,
- b) má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,
- c) je bezúhonný,
- d) je zdravotně způsobilý
- e) prokázal znalost českého jazyka (dále jsou v zákoně stanoveny zvláštní přípustné případy, kdy tato podmínka nemusí být splněna)

Získávání odborné kvalifikace

Učitel všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy - získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu

- a) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy,
- b) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy a všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy,
- c) ve studijním oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného všeobecně-vzdělávacího předmětu, a vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů střední školy nebo druhého stupně základní školy, nebo vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů střední školy nebo druhého stupně základní školy,
- d) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů druhého stupně základní školy a vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy, vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů střední školy, nebo doplňujícím studiem k rozšíření odborné kvalifikace.

Učitel, který má kvalifikaci pro II. stupeň ZŠ, je kvalifikovaný jen pro výuku na nižším stupni víceletého gymnázia.

Aktuální problém: kvalifikace učitelů

- Do konce roku 2014 musí všichni učitelé splňovat kvalifikaci podle zákona.
- Začátek roku 2014: 10% učitelů bez požadované kvalifikace.
- Tento problém je částečně řešen novelou zákona o pedagogických pracovnících: kvalifikaci nebudou muset splňovat učitelé starší 55 let s minimálně 20-letou praxí, rodilí mluvčí a někteří učitelé odborných předmětů - umělci, trenéři a odborníci v oboru, kteří vyučují nejvýše na poloviční úvazek.
- Ostatní učitelé, kteří kvalifikaci nesplňují, budou muset buď začít studium magisterského pedagogického oboru do konce roku 2014, nebo ze školství odejít.
- V souvislosti s tímto problémem se otevřela diskuse o možnosti uznávání neformálního vzdělávání pro učitelskou kvalifikaci (tj. *de facto* diskuse o tom, zda je možné, aby učitel mohl být kvalifikovaný, aniž by vystudoval učitelský obor na vysoké škole.)

Pracovní doba pedagogických pracovníků

Pedagogičtí pracovníci vykonávají v pracovní době

- a) přímou pedagogickou činností,
- b) práce související s přímou pedagogickou činností:
 - příprava na výuku, včetně přípravy učebních pomůcek,
 - oprava prací žáků,
 - dozor ve škole a na akcích mimo školu,
 - spolupráce s ostatními učiteli,
 - spolupráce s rodiči,
 - péče o sbírky, kabinet, školní knihovnu, počítačové vybavení apod.
 - třídnické práce,
 - vedení pedagogické dokumentace,
 - účast na poradách svolaných ředitelem školy,
 - další vzdělávání pedagogických pracovníků,
 - studium související s pedagogickou činností učitele.

Pedagogický pracovník je povinen být na pracovišti zaměstnavatele v době stanovené rozvrhem jeho přímé pedagogické činnosti, v době stanovené rozvrhem jeho dohledu nad dětmi a žáky, v době zastupování jiného pedagogického pracovníka a v případech, které stanoví v souladu se zákoníkem práce zaměstnavatel.

Jde-li o výkon jiné práce než podle předchozího odstavce, vykonává pedagogický pracovník sjednanou práci v pracovní době, kterou si sám rozvrhuje, a na místě, které si sám určí. Náklady, které mu vzniknou v souvislosti s výkonem práce na jiném místě než na pracovišti zaměstnavatele hradí pedagogický pracovník, není-li dohodnuto jinak.

Rozsah přímé pedagogické činnosti

Týdenní rozsah hodin přímé pedagogické činnosti stanoví ředitel školy pedagogickému pracovníkovi na období školního vyučování nebo na pololetí školního vyučování. Ředitel školy s celoročním provozem a ředitel zařízení sociálních služeb stanoví rozsah hodin přímé pedagogické činnosti na období kalendářního roku.

Při sjednání kratší než stanovené týdenní pracovní doby se úměrně tomu sníží rozsah přímé pedagogické činnosti.

Ředitel školy může nařídít pedagogickému pracovníkovi konání přímé pedagogické činnosti nad jemu stanovený rozsah nejvýše v rozsahu 4 hodin týdně, další hodiny s ním může dohodnout.

Rozsah přímé pedagogické činnosti je stanoven Nařízením vlády k zákonu o pedagogických pracovnících (č. 75/2005):

- Učitel ZŠ 22 hodin
- Učitel SŠ 21 hodin

Další vzdělávání pedagogických pracovníků

- Pedagogičtí pracovníci mají po dobu výkonu své pedagogické činnosti **povinnost dalšího vzdělávání**, kterým si obnovují, udržují a doplňují kvalifikaci.
- Mohou účastnit dalšího vzdělávání, kterým si zvyšují kvalifikaci.
- Ředitel školy organizuje další vzdělávání pedagogických pracovníků podle plánu dalšího vzdělávání, který stanoví po předchozím projednání s příslušným odborovým orgánem. Při stanovení plánu dalšího vzdělávání je nutno přihlížet ke studijním zájmům pedagogického pracovníka, potřebám a rozpočtu školy.
- Další vzdělávání pedagogických pracovníků se uskutečňuje
 - a) na vysokých školách, v zařízeních pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a v jiných zařízeních (dále jen "vzdělávací instituce") na základě akreditace udělené ministerstvem,
 - b) samostudiem.
- K dalšímu vzdělávání samostudiem přísluší pedagogickým pracovníkům volno v rozsahu 12 pracovních dnů ve školním roce, nebrání-li tomu vážné provozní důvody nebo účast pedagogického pracovníka na dalším vzdělávání na univerzitě nebo ve vzdělávací instituci; dobu čerpání volna určuje ředitel školy. Za dobu čerpání tohoto volna přísluší náhrada platu, která se rovná výši ušlého platu. Nevyčerpané volno či jeho poměrná část bez dalších nároků zaniká.

Několik údajů o učitelích v mezinárodním srovnání

Zdroj pro následující snímky:: České školství v mezinárodním srovnání 2013, 2012, 2011, www.msmt.cz

Roční počet hodin přímé vyučovací činnosti v ČR, EU a OECD (přepočítáno na 60' hodinu):

	Nižší sekundární vzdělávání*)	Vyšší sekundární vzdělávání**)
ČR	630	602
EU	665	635
OECD	709	664

*) Nižší sekundární vzdělávání – II. stupeň ZŠ a nižší stupeň víceletého gymnázia

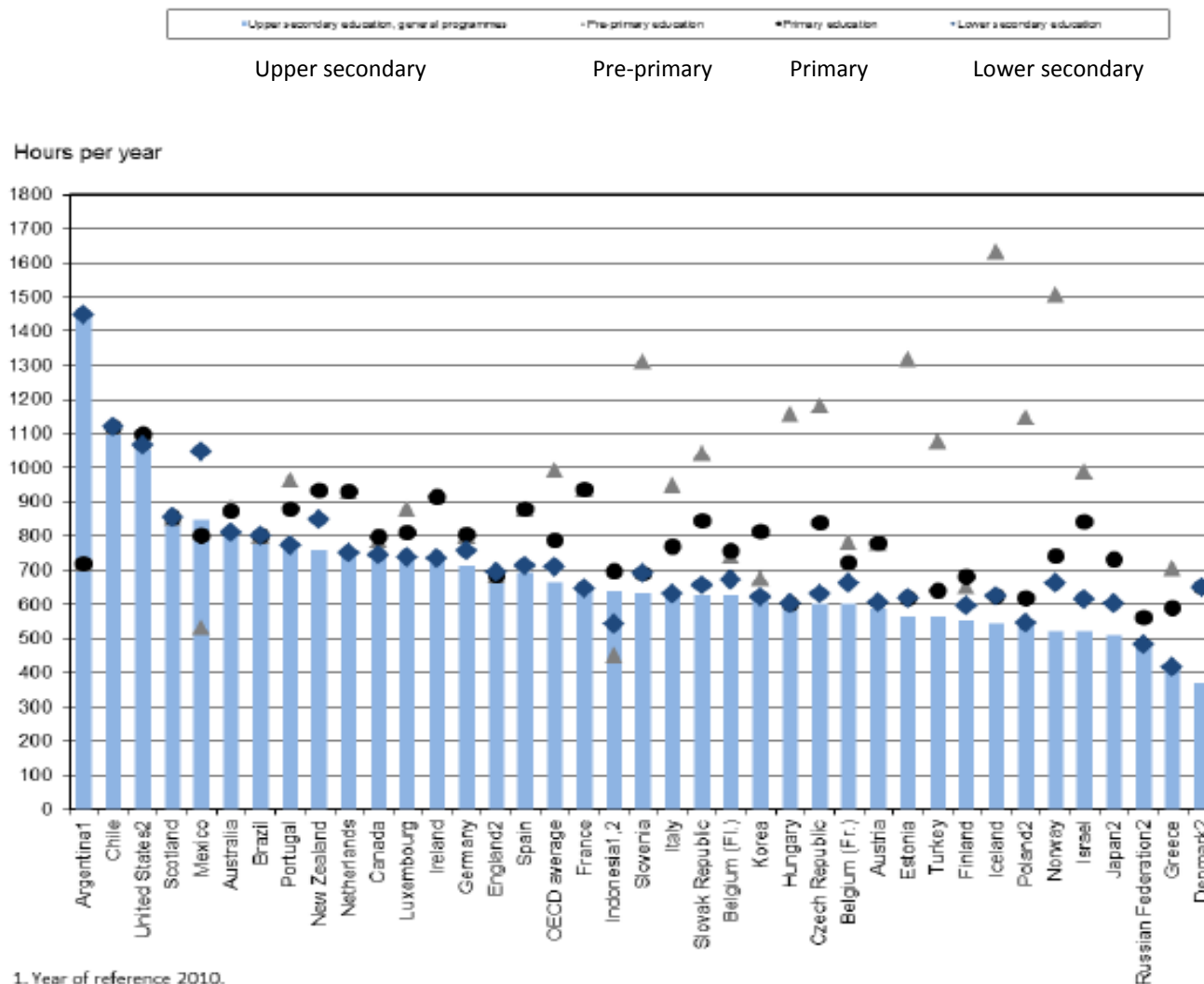
***) Vyšší sekundární vzdělávání – střední škola a vyšší stupeň víceletého gymnázia

Roční počet hodin přímé vyučovací činnosti

- Učitelé ve veřejné škole v zemích OECD vyučují v průměru 994 hodin ročně v preprimárním vzdělávání, 790 hodin v primárním vzdělávání, 709 hodin v nižším sekundárním vzdělávání a 664 hodin ve vyšším sekundárním vzdělávání.
- V zemích EU21 učitel ve veřejné škole vyučuje v průměru hodin 977 ročně v preprimárním vzdělávání, 766 hodin v primárním vzdělávání, 665 hodin v nižším sekundárním vzdělávání a 635 hodin ve vyšším sekundárním vzdělávání.
- V České republice odučí učitel mateřské školy 1184 hodin ročně (vysoký rozdíl oproti ostatním učitelům je způsoben jednak vyšší mírou přímé vyučovací povinnosti, jednak tím, že učí bez přestávek a započítává se tedy 60' hodina), v primárním vzdělávání 840 hodin (i zde se částečně započítávají přestávky, zejména v nižších ročnících), v nižším sekundárním vzdělávání 630 hodin a ve vyšším sekundárním vzdělávání 602 hodin ročně.

Počet hodin výuky učitele ročně podle úrovně vzdělávání (2011)

Chart D4.2. Number of teaching hours per year, by level of education (2011)
Net statutory contact time in public institutions

1. Year of reference 2010.

2. Actual teaching hours.

Countries are ranked in descending order of the number of teaching hours per year in upper secondary education.

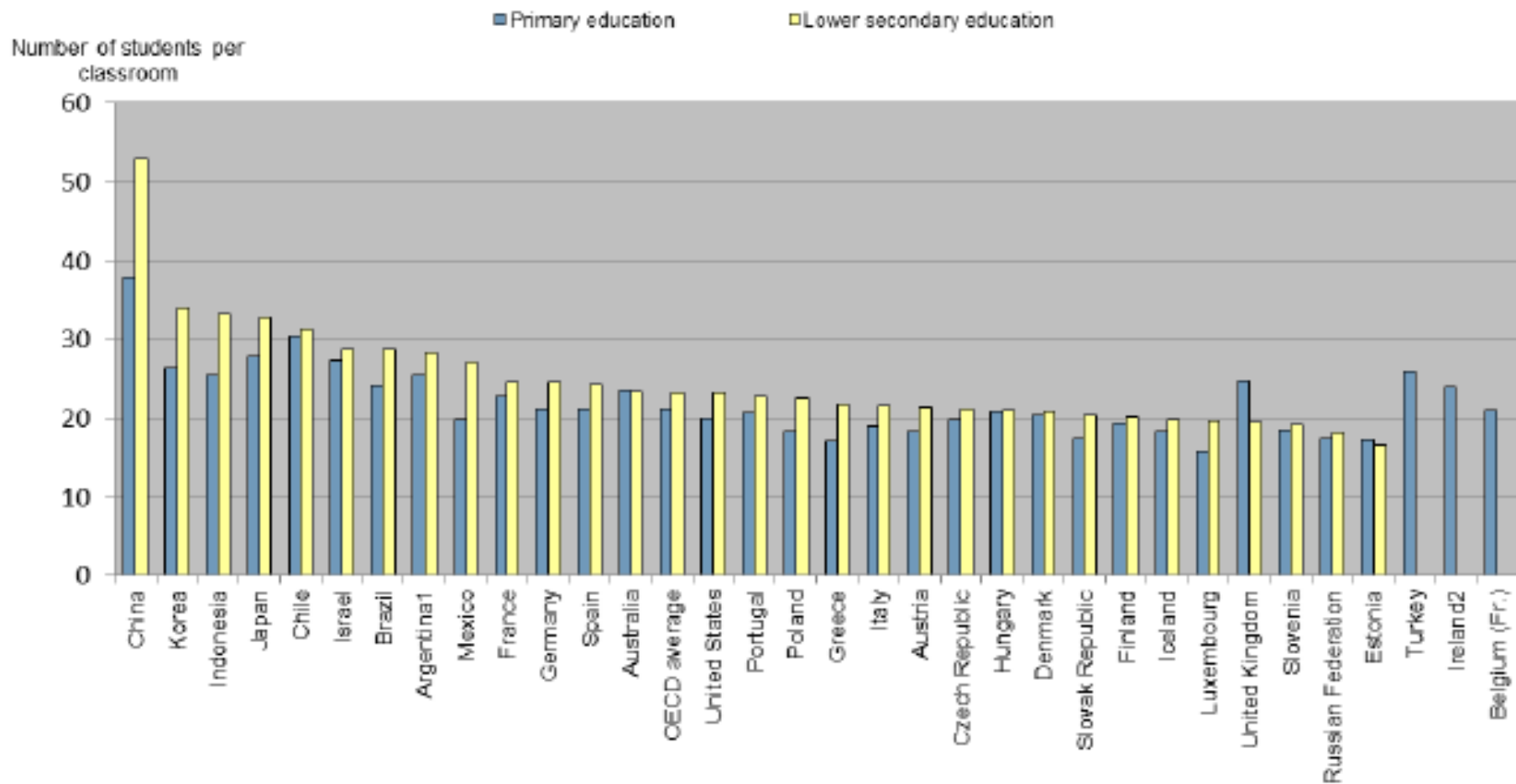
Source: OECD. Argentina: UNESCO Institute for Statistics (World Education Indicators Programme). Table D4.1. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag.htm).

Počet žáků na učitele a průměrná velikost třídy

- Průměrná velikost třídy v primárním vzdělávání v zemích OECD byla více než 21 žáků, v zemích EU21 se jednalo o 20 žáků a v České republice 20 žáků.
- Třídy se v zemích OECD mezi roky 2000 a 2011 postupně zmenšují, zejména v zemích, kde jsou celkově poměrně veliké.
- Velikost třídy je v průměru o 2 a více studentů větší v nižším sekundárním vzdělání v porovnání s třídami v primárním vzdělávání, totéž platí i v zemích EU21, v České republice se jedná o rozdíl 1,4 žáka.
- V 27 z 30 zemí OECD s dostupnými daty se počet žáků na učitele mezi primárním a nižším sekundárním vzděláváním zmenšuje.
- V zemích OECD učí jeden učitel v primárním vzdělávání v průměru 15 žáků, v zemích EU21 celkem 14 žáků a v České republice téměř 19 žáků. V nižším sekundárním vzdělávání vyučuje jeden učitel v zemích OECD v průměru 12 žáků, v zemích EU21 celkem 14 žáků a v České republice 11 žáků.

Průměrná velikost třídy podle vzdělávací úrovně (2011)

Chart D2.2. Average class size in educational institutions, by level of education (2011)

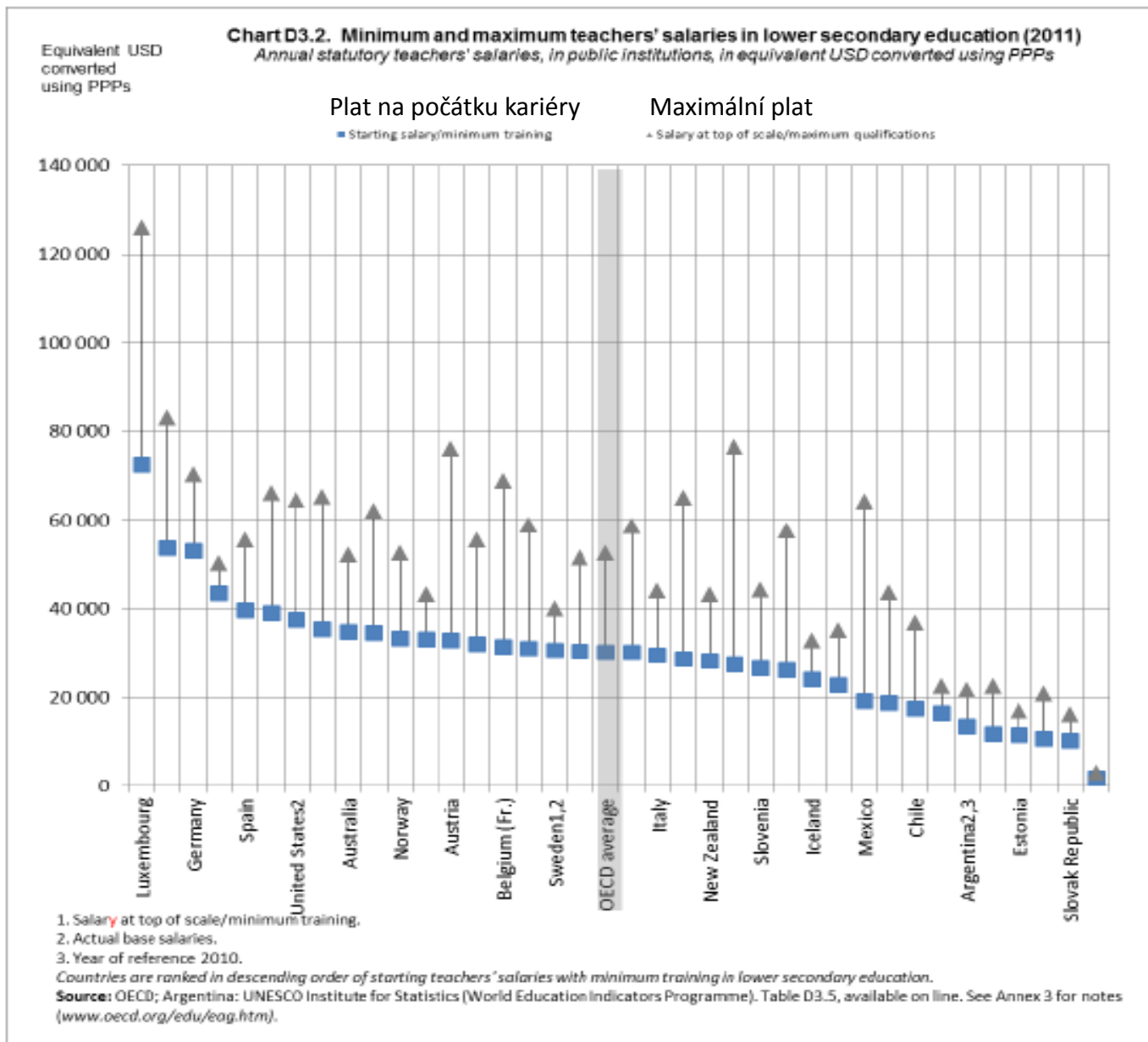

Platy učitelů

- Platy učitelů po 15 letech praxe jsou v zemích OECD v průměru 36 135 USD*) v preprimárním vzdělávání, 38 136 USD v primárním vzdělávání, 39 934 v nižším sekundárním vzdělávání a 41 665 USD ve vyšším sekundárním vzdělávání. V České republice vydělá učitel v preprimárním vzdělávání 17 792 USD, v primárním vzdělávání 20 185 USD, v nižším sekundárním vzdělávání 20 360 a ve vyšším sekundárním vzdělávání 21 733 USD.
- V průměru učitel preprimárního vzdělávání v zemích OECD vydělává 80 % platu terciárně vzdělaného pracovníka (25–64letého, pracujícího celý rok na plný úvazek), učitel primárního vzdělávání 82 %, učitel nižšího sekundárního vzdělávání 85 % a učitel vyššího sekundárního vzdělávání 89 % platu terciárně vzdělaného zaměstnance. Podíl platů učitelů vzhledem k platu terciárně vzdělaného zaměstnance je v ČR 42 % v preprimárním, 54 % v primárním a nižším sekundárním a 58 % ve vyšším sekundárním vzdělávání.
- Platy učitelů na vrcholu kariéry v zemích OECD jsou o 58 %, 89 %, 61 % a 62 % vyšší než platy začínajících učitelů v preprimárním, primárním, nižším sekundárním a vyšším sekundárním vzdělávání. V České republice jsou tyto podíly 29 %, 33 %, 36% a 40%.

**) Přepočteno na paritu kupní síly. Roli zde hraje jak aktuální kurs dolaru, tak inflace a koupěschopnost obyvatel (1 USD = objem zboží, který bylo v daném roce možné si koupit za 1 USD v USA).*

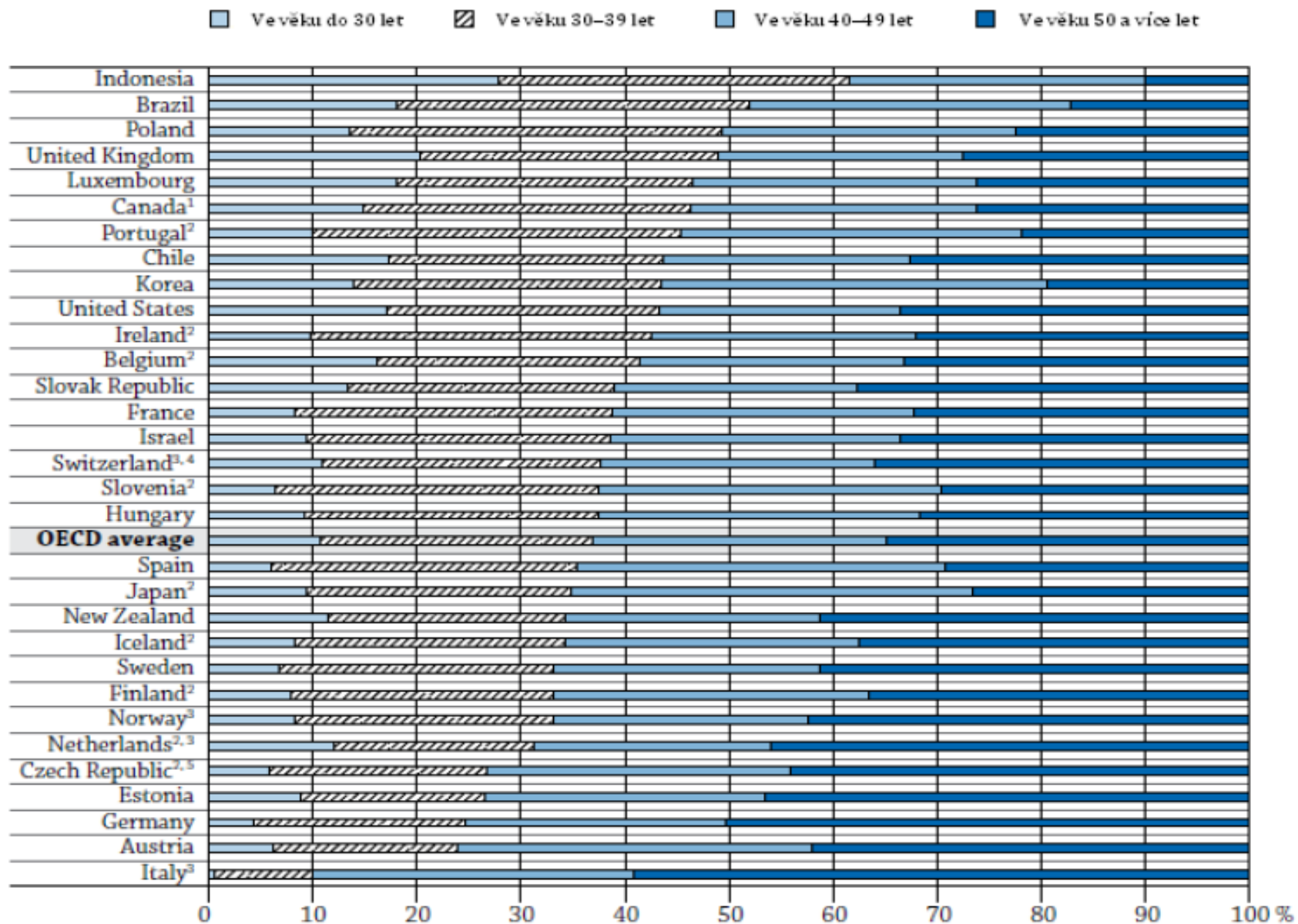
Minimální a maximální platy učitelů v nižším sekundárním vzdělávání

Věková a genderová struktura učitelstva

- Stejně jako ve většině zemí má i Česká republika problémy se stárnutím učitelského sboru. V primárním vzdělávání bylo v roce 2010 celkem 35 % učitelů starších 50 let (v zemích OECD i EU21 šlo o 30 %), v nižším sekundárním vzdělávání bylo v této věkové kategorii 37 % učitelů (země OECD 33 % a země EU21 34 %) a ve vyšším sekundárním vzdělávání se jednalo o 40 % učitelů (v zemích OECD 37 % a v zemích EU21 šlo o 38 %). Co je ale daleko více alarmující je nízký podíl učitelů ve věku do 40 let na českých školách – jde o 26 % v primárním, 32 % v nižším sekundárním a 23% ve vyšším sekundárním vzdělávání.
- Obdobně jako v ostatních zemích je u nás školství doménou zejména žen, i když jejich podíl klesá spolu s rostoucí úrovní, na které učí. V preprimárním vzdělávání učí prakticky pouze ženy (99,7 % učitelských sborů), v primárním vzdělávání ženy tvoří 97,5 % učitelů, v nižším sekundárním 73,9%, ve vyšším sekundárním 58 % a v terciárním vzdělávání 39 %.

Graf D5.1: Věková struktura učitelů v sekundárním vzdělávání (2010)

Vzdělávání učitelů

- Pro získání kvalifikace učitele v nižším sekundárním vzdělávání musí studenti v zemích OECD studovat od 3 let v Belgii do 5,5–6 let v Rakousku, Německu a Španělsku. Ve 35 zemích OECD s daty jak za nižší sekundární, tak za vyšší sekundární vzdělávání jsou studijní programy pro přípravu učitelů zhruba stejně dlouhé ve 23 zemích, nicméně jsou zde odchylky. V Maďarsku a Švýcarsku jsou tyto programy o jeden rok delší než programy učitelství pro nižší sekundární vzdělávání, v Nizozemsku jsou o dva roky delší a v Belgii a Dánsku jdou delší o tři roky. Učitelské programy pro vyšší sekundární vzdělávání jsou v délce 3–4 roky v Anglii a trvají až do 6,5 let v Německu.
- Kromě toho 13 zemí OECD vyžaduje pro výkon učitelské profese na všech vzdělávacích úrovních vedle vystudování učitelského programu i jejich další vzdělávání. Nicméně počet takovýchto zemí se pravděpodobně ještě zvýší vzhledem k tomu, že další vzdělávání nabývá pro učitele nového významu vzhledem k rostoucí poptávce jak po různých stylech výuky, tak po integraci technologií do vyučování.
- Programy určené pro studium pedagogických odborů odpovídají svou délkou i typem vzdělávání učitelů v ostatních zemích. Co však u nás naprosto chybí je kariérní řád a povinný systém dalšího vzdělávání učitelů, na kterém by závisel i jejich profesní a platový postup.

Připravuje se kariérní systém pro učitele

- Kariérní systém by měl nahradit dosavadní tarifní platové tabulky a zavést další pravidla týkající se průběhu profesní dráhy učitele.
- Je připravován ministerstvem školství (Národním institutem pro další vzdělávání).
- Má platit pro učitele MŠ, ZŠ, SŠ a VOŠ.
- Doba jeho zavedení je zatím neurčená; v současné době se připravuje základní koncept, budou následovat odborné semináře v krajích a pak práce odborných skupin, pak musí proběhnout legislativní proces.

Základní charakteristiky připravovaného kariérního systému učitelů

Učitel by měl mít možnost zvolit jednu ze tří profesních cest:

1. **Cesta rozvoje profesních kompetencí** (čtyři kariérní stupně, přičemž s postupem do druhého stupně po ukončení dvouletého adaptačního období se počítá jako s povinným)
2. **Cesta směřující ke specializovaným pozicím ve školách**
3. **Cesta směřující k funkčním pozicím**

Výchozím bodem pro první z uvedených cest má být tzv. **standard učitele**, který celistvě popíše působení učitele ve škole a v profesní komunitě s důrazem na očekávanou vzrůstající kvalitu jeho práce v každém kariérním stupni.

Očekává se, že kariérní systém by měl přinést:

- *Odborný růst učitelů během jejich profesní dráhy, zvyšování kvality jejich práce*
- *Motivující systém odměňování vázaný na zvyšování kvalifikace*
- *Zvýšení prestiže učitelského povolání*
- *Zvýšení zájmu mladých lidí o učitelské povolání*

Podrobnější informace:

<http://www.nidv.cz/cs/projekty/projekty-esf/karierni-system/standard-ucitele-a-jeho-misto-v-kariernim-systemu-pedagogickych-pracovniku.ep/>

Ohlasy na připravovaný kariérní systém učitelů:

např. <http://www.ceskaskola.cz/2014/01/stanislav-simandl-karierni-rad-ucitele.html>

nebo <http://www.eduin.cz/clanky/zaznam-kulateho-stolu-pripravovany-karierni-rad-vyvolava-rozporuplne-reakce/>